

آموزش و پرورش در حال حاضر در یک نقطه عطف تاریخی قرار دارد. دنیای ارتباطات در حال تحول سریع است و این تحولات چالش‌هایی بی‌سابقه را برای دستگاه‌های آموزش سنتی به وجود آورده‌اند. در عین حال، فرصت‌های جدیدی نیز برای نوآوری و پیشرفت فراهم شده‌اند. این مقاله رویکردهای آینده را در آموزش بررسی می‌کند و با نگاهی به الزامات دنیای ارتباطات و چالش‌های آموزش سنتی، بر نیازهای ضروری معلمان و مدیران در فرایند به‌روزرسانی آموزش تأکید می‌کند.

* چکیده

این مقاله الزامات و چالش‌های آموزش در دنیای متحول ارتباطات را بررسی و بر لزوم توسعه رویکردهای نوین آموزشی تأکید می‌کند. با توجه به برخی ناکارآمدی‌های آموزش سنتی در پاسخ‌گویی به نیازهای دانش‌آموزان هزاره سوم، تمرکز بر مهارت‌های ارتباطی نوین، برای معلمان و مدیران ضروری است.

کلیدواژه‌ها

آموزش آینده، دنیای ارتباطات، آموزش سنتی، فن بیان، معلمان، مدیران، چالش‌های آموزشی، نوآوری در آموزش

* مقدمه

دنیای امروز دنیای ارتباطات است. اطلاعات با سرعت نور در سراسر جهان جابه‌جایی می‌شوند. دسترسی به دانش هرگز به این آسانی نبوده است. این تحولات عمیق، نه تنها بر زندگی روزمره افراد، بلکه بر ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نیز تأثیر گذاشته‌اند. آموزش و پرورش نیز از این قاعده مستثنا نیست و در آستانه دگرگونی عظیمی قرار دارد. دستگاه‌های آموزشی سنتی که بر پایه انتقال یک‌طرفه اطلاعات از معلم به دانش‌آموز بنا شده‌اند، دیگر پاسخ‌گوی نیازهای پیچیده و پویای دنیای جدید نیستند. دانش‌آموزان امروز، که به «بومیان دیجیتال» معروف‌اند، با ابزارهای ارتباطی جدیدی بزرگ شده‌اند و انتظار دارند آموزش نیز با همین سرعت و تنوع پیش برود.

در کنار این تحولات، چالش‌های عدیده‌ای نیز پیش روی آموزش و پرورش قرار دارند. حجم عظیم اطلاعات، تغییرات سریع در بازار کار، نیاز به مهارت‌های جدید و توانایی حل مسئله، همگی نشان می‌دهند که آموزش صرفاً انتقال دانش نیست، بلکه باید به پرورش توانایی‌ها و مهارت‌های لازم برای زندگی در دنیای پیچیده امروز بپردازد. در این میان، مهارت‌های ارتباطی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. معلمان و مدیران، به‌عنوان ستون‌های اصلی نظام آموزشی، نیازمند تسلط بر فنون ارتباطی نوین هستند تا بتوانند به‌طور مؤثر با دانش‌آموزان، والدین، همکاران و جامعه ارتباط برقرار و آن‌ها را برای آینده‌ای نامعلوم آماده کنند.

در این مقاله با هدف بررسی رویکردهای آینده در آموزش، با در نظر گرفتن الزامات دنیای ارتباطات و چالش‌های آموزش سنتی، ضرورت تغییر رویکردها در آموزش را تبیین و نقش کلیدی ارتباطات را در این تغییرات واکاوی می‌کنیم:

مهارت‌های ارتباطی
با تقویت
تحول در آموزش

راهی به آینده

زهرا سادات الطافی
دکترای مدیریت رسانه

۱. چالش‌های آموزش سنتی در دنیای ارتباطات
آموزش سنتی با تمرکز بر حفظ و انتقال دانش از طریق سخنرانی و کتاب‌های درسی، در گذشته کارآمد بوده، اما در عصر اطلاعات و ارتباطات این رویکرد با چالش‌هایی جدی مواجه است:

- / حجم عظیم و سرعت تغییر اطلاعات؛
- / ناتوانی در پرورش مهارت‌های قرن بیست و یکم؛
- / پایین بودن انگیزه دانش‌آموزان؛
- / بی‌توجهی به تفاوت‌های فردی؛
- / گسست بین آموزش و دنیای واقعی.

این چالش‌ها نشان می‌دهند که آموزش سنتی نیازمند بازنگری اساسی است.

۲. رویکردهای آینده در آموزش: پاسخ به نیازهای دنیای ارتباطات
برای غلبه بر چالش‌های فوق و پاسخ‌گویی به الزامات دنیای ارتباطات، رویکردهای آموزشی نوینی در حال ظهورند. این رویکردها بر یادگیری فعال، تعاملی و مبتنی بر مهارت تأکید می‌کنند:

/ **یادگیری شخصی سازی شده:** استفاده از بسترهای (پلتفرم‌های) یادگیری تطبیقی، محتوای متنوع آموزشی و بازخوردهای منظم بر اساس نیازها، علاقه‌ها و سرعت یادگیری هر دانش‌آموز؛

/ **آموزش مبتنی بر پروژه و مسئله:** ارائه پروژه‌های واقعی و حل مسائل پیچیده به جای حفظ کردن اطلاعات، با رویکرد تقویت مهارت‌هایی مانند تفکر انتقادی، حل مسئله، همکاری و خلاقیت؛

/ **یادگیری ترکیبی:** ترکیبی از آموزش‌های حضوری و برخط، با فرصت‌های متنوع یادگیری، انعطاف‌پذیری بیشتر دسترسی به محتوای آموزشی در هر زمان و مکان؛

/ **توسعه مهارت‌های نرم:** در کنار مهارت‌های فنی، توجه به مهارت‌های نرم مانند ارتباط مؤثر، کار گروهی، رهبری و هوش هیجانی؛

/ **نقش معلم به عنوان تسهیلگر:** تغییر نقش معلم از انتقال‌دهنده دانش به تسهیل‌کننده یادگیری که صرفاً منبع اطلاعات نیست، بلکه راهنما، مربی و الهام‌بخش دانش‌آموز در مسیر یادگیری است؛

/ **استفاده از فناوری‌های نوین:** تحول آموزش با بهره‌گیری از واقعیت مجازی (وی آر آر)، واقعیت افزوده (ای آر آر)، هوش مصنوعی (ای‌آی)، اوروباتیک، در راستای تجربه‌های یادگیری تعاملی و جذاب‌تر؛ در مجموع این رویکردها نشان می‌دهند که آموزش آینده نیازمند تغییر هدف‌گذاری (پارادایم) از «آنچه یادگرفته می‌شود» به «چگونه یادگرفته می‌شود» است.

۳. ضرورت فنون ارتباطی نوین برای معلمان و مدیران در آموزش آینده

در هزاره اطلاعات، فنون ارتباطی و آموزش نوین دیگر یک انتخاب نیستند، بلکه ضرورتی اجتناب‌ناپذیرند. سرعت سرسام‌آور تبادل اطلاعات و دگرگونی‌های پیوسته در عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، تعاملات ما را به چالش کشیده‌اند و نیاز به به‌روزرسانی مداوم رویکردهای ارتباطی را بیش از پیش آشکار می‌کنند. ما نیازمند یادگیری و به‌کارگیری مهارت‌های ارتباطی نوین هستیم که شامل این موارد می‌شوند:

/ **گوش دادن فعال:** توانایی تمرکز و درک واقعی پیام در میان انبوه اطلاعات؛

/ **بیان واضح و مختصر:** انتقال پیام به شکلی گویا و بدون حاشیه؛

/ **همدلی و هوش هیجانی:** درک احساس و دیدگاه دیگران، حتی در ارتباط مجازی؛

/ **سواد دیجیتال و رسانه‌ای:** توانایی استفاده صحیح از ابزارهای دیجیتال و درک پیام‌های رسانه‌ای؛

/ **انعطاف‌پذیری در شیوه ارتباط:** انتخاب ابزار و بستر مناسب هر نوع ارتباط، از رایانه و پیام‌رسان تا جلسه‌های برخط و حضوری.

* آموزش نوین و تعاملات هزاره اطلاعات

مدرسه‌ها و دستگاه‌های آموزشی هزاره سوم بر پایه فناوری بنا شده‌اند. ابزارهای نوینی در دسترس هستند که می‌توانند تجربه یادگیری را متحول کنند. با این حال، فناوری نباید جایگزین تعاملات انسانی شود. بهترین رویکرد، یادگیری تلفیقی است که در آن از ظرفیت‌های فناوری در کنار آموزش‌های حضوری بهره گرفته می‌شود. این تلفیق به دانش‌آموزان و دانشجویان کمک می‌کند با مهارت‌های زندگی در عصر دیجیتال آشنا شوند و خود را برای مواجهه با پدیده‌های نو و تعیین مسیرهای تحول آماده کنند.

* ضرورت به‌روزرسانی تعاملات

در عصری که اطلاعات منبع اصلی قدرت و توسعه هستند، توانایی مدیریت، پردازش و انتقال مؤثر اطلاعات به مهارتی اساسی تبدیل شده است. به‌روزرسانی فن‌های ارتباطی و آموزش نوین به ما کمک می‌کند تا:

/ در دنیای به‌هم‌پیوسته و شبکه‌ای امروز، ارتباطات عمیق‌تر و مؤثرتری برقرار کنیم.

/ از اضافه‌بار اطلاعاتی جلوگیری و اطلاعات مفید و قابل اعتماد را شناسایی کنیم.

/ چالش‌های ارتباطی ناشی از فناوری را مدیریت کنیم و از فرصت‌های آن به بهترین نحو بهره ببریم.

/ به همگرایی و تبادل دانش و فرهنگ بشری کمک کنیم و از انزوای فاصله بگیریم.

در نهایت، موفقیت در هزاره اطلاعات در گرو فهم عمیق این تحولات و تعهد به یادگیری مستمر و تطبیق‌پذیری با فنون ارتباطی و آموزشی نوین است. آیا فکر می‌کنید سازمان‌ها و نهادهای آموزشی ما به اندازه کافی برای این به‌روزرسانی آماده هستند؟

* نتیجه‌گیری

آموزش و پرورش در حال عبور از یک دوره گذار است. دنیای ارتباطات با سرعت سرسام‌آوری در حال پیشرفت است و این موضوع نیازمند بازنگری اساسی در رویکردهای آموزشی است. آموزش سنتی، با محدودیت‌های خود، دیگر پاسخ‌گوی نیازهای دانش‌آموزان هزاره سوم و چالش‌های دنیای جدید نیست. رویکردهای آینده در آموزش بر یادگیری فعال، شخصی سازی شده، مبتنی بر پروژه و توسعه مهارت‌های قرن بیست و یکم تأکید دارند. در این میان، فن‌های ارتباطی به عنوان مهارتی اساسی و حیاتی برای معلمان و مدیران بر جسته می‌شوند تا بتوان مطالب را جذاب‌تر، انگیزه‌دانش‌آموزان را بیشتر و محیطی پویا برای یادگیری فراهم کرد. مدیری که فن بیان قوی دارد، می‌تواند چشم‌اندازهای آموزشی را به وضوح بیان کند، رهبری مؤثر داشته باشد و الهام‌بخش تغییر و نوآوری باشد.

تمرین مداوم فن‌های ارتباطی، خودارزیابی، توجه به زبان بدن، تنوع در لحن، داستان‌سرایی و استفاده از ابزارهای بصری است. با سرمایه‌گذاری بر توسعه مهارت‌های فن بیان معلمان و مدیران، می‌توانیم نظام آموزشی را برای پاسخ‌گویی به چالش‌های آینده آماده و نسلی تربیت کنیم که نه تنها دانشجو، بلکه شهروندان فعال، خلاق و آماده برای رهبری در دنیای ارتباطات باشند. آموزش آینده آموزشی است که در آن ارتباطات مؤثر سنگ بنای یادگیری و پیشرفت هستند.

پی‌نوشت‌ها

1. Blended Learning
2. Soft Skills
3. VR
4. AR
5. AI

منابع پیشنهادی

۱. دالبرگ، (۱۳۹۷). فن بیان برای معلمان. ترجمه م. احمدی. انتشارات رشد. تهران.
۲. صفری، ه. (۱۳۹۹). چالش‌های آموزش در عصر دیجیتال. فصلنامه مطالعات آموزش و پرورش. ۳۱(۳): ۴۵-۶۲.
۳. میرزایی، ع. (۱۴۰۰). نقش ارتباطات در آینده آموزش و پرورش. کنفرانس ملی آموزش نوین.
۴. اسدی، س. (۱۳۹۸). مهارت‌های قرن ۲۱ و الزامات آموزش آینده. مجله پژوهش در آموزش. ۸(۲): ۱۲۸-۱۱۲.